

BENEDEK Tamás

# A MAGYAR TULAJDONÚ CÉGEK TELJESÍTMÉNYÉNEK ELEMZÉSE (1998–2001)

A tanulmány három évre visszamenőleg vizsgálta a többségében magyar tulajdonú cégek fejlődését, teljesítményét és hatékonyságát, felhasználva az adóbevallásokat. A szerző pozitív következtetésre jutott, e vállalatcsoportnak a fejlődését illetően. Ugyanakkor teljesítmény és hatékonyság tekintetében a magyar tulajdonú cégek jelentősen elmaradtak a külföldiektől.

Az elmúlt néhány év során csaknem valamennyi gazdasággal kapcsolatos publikáció, tanulmány vagy egyszerűbb híradás is kiemelten foglalkozott a külföldi érdekeltségű cégek tevékenységével és elsősorban azal, hogy a Magyarországra beáramló működő tőke, valamint az ennek segítségével létrejövő – akár zöldmezős, akár egyéb – vállalkozások mennyiben járulnak hozzá a gazdaság teljesítőképességének növeléséhez. Ezzel egyidejűleg azonban sokkal kevesebb szó esett és kevesebb elemzés jelent meg arról, hogy a *többségi vagy 100%-ban hazai* tulajdonban lévő vállalkozások az elmúlt évek során *milyen teljesítményt* nyújtottak. Csak az elmúlt néhány hónapban találkozhattunk olyan utalásokkal, megnyilvánulásokkal, amelyek a magyar cégek fejlődéséről, a magyar tulajdonú cégekben történő változásokról igyekeztek számot adni. Mindezek következtében jogosan vetődik fel az a kérdés, hogy vajon a többségi vagy 100%-ban magyar tulajdonban lévő cégek esetében *tetten érhető-e az az impozáns fejlődés*, amelyet a gazdaság egésze produkált, különösen az elmúlt három esztendőben.

Hasonlóképpen kérdés, hogy fennáll-e még az a veszély, miszerint a magyar tulajdonban lévő cégek nem tudnak lépést tartani a külföldi érdekeltségű vállalatokkal sem hatékonyság, sem versenyképesség tekintetében. Kialakulhat-e egy duális gazdaság, amely azt a veszélyt hordozza, hogy a nemzetközi munkamegosztásba aktívan bekapcsolódó és nyereségesen működő külföldi tulajdonú cégek és a magyar vállalkozások

egymástól teljesen függetlenül fejlődnek: míg az előbbieket motorjai a prosperáló magyar gazdaságnak, az utóbbiak stagnálnak, leszakadnak és kikerülnek a gazdaság meghatározó résztvevőinek köréből.

Indokoltnak látszott tehát egy olyan áttekintés és egy olyan gazdasági elemzés készítése, amely a többségi vagy 100%-ban hazai tulajdonban lévő vállalkozások elmúlt néhány évi teljesítményét vizsgálta. Szükséges egy ilyen elemzés azért is, hogy az ezredfordulón láthatóvá váljon: milyen arányt képviselnek a magyar gazdaságban ezek a cégek és az egyes mutatók; teljesítmény, illetve hatékonyság tekintetében hogyan hasonlíthatók a nem többségi magyar tulajdonban lévő magyarországi cégek megfelelő mutatóihoz.

Az összehasonlítás során szükségesnek látszik kitérni azokra a valóban meglévő és érzékelhető különbségekre, amelyek e két tulajdontípushoz tartozó cégek között fellelhetők. Természetesen a különbségek nem vezethetők vissza egyértelműen arra, hogy az adott cégnek ténylegesen kik a tulajdonosai. Úgy ítéljük meg, hogy a különbségek elsősorban abból fakadnak, hogy a bel- vagy külföldi tulajdonos hogyan tudja működtetni az adott céget. Milyen teljesítmény-, milyen hatékonysági kényszert állít fel a céggel szemben, s ezzel egyidejűleg milyen versenykényszert erőltet rá.

Ezen túlmenően természetesen az is fontos, hogy mekkora tőkemennyiséget tud biztosítani a cég megalapításához és működtetéséhez, és nem utolsósorban



milyen nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezik ahhoz, hogy az adott cég a nemzetközi munkamegosztásba bekapcsolódhasson, és a nemzetközi versenyben helytállhasson.

Mindezek érdekében és céljából úgy ítéltük meg, hogy *három évre vizsgamenőleg* vizsgáljuk a magyar többségi tulajdonú cégek fejlődését, teljesítményét és hatékonyságát. Az 1998-tól 2000-ig történő vizsgálathoz a vállalati adóbevallásokat használtuk fel. Meggyőződésünk, hogy a *vállalati adóbevallások* a lehető legréálisabban tartalmazzák azokat az adatokat, amelyek elemzésével mind a teljesítmény, mind a hatékonyság figyelemmel kísérhető. Továbbmenve, az adóbevallások képezhetik azt az adathalmazt, amelyeknek segítségével rámutathatunk azokra a lényegi változásokra, amelyek a vizsgált időszak során végbementek.

Célunk nem kizárólag a hazai vállalatok önmagában történő elemzése volt. Nyilvánvaló, hogy a három éves fejlődés nemcsak a vállalatok önmagukhoz mért változásaiban ítéltető meg, hanem abban is, hogy a *gazdaság egészéhez viszonyítva* e magyar tulajdonban lévő cégek az átlagosnál jobban, vagy az átlag alatt fejlődtek. Természetesen abban az esetben, ha egy-egy szakma, egy-egy ágazat a vizsgált időszak során önmagában sem volt képes semmilyen fejlődésre, stagnált vagy esetleg visszafejlődött, szinte szükségtelen a gazdaság egészének fejlődéséhez történő hasonlítás.

#### A Magyarországon adóbevallást készítő vállalkozások számának alakulása

Magyarországon a 2000. év végére – a 2001. május 31-i adóbevallásnak megfelelően – összesen 283 198 cég működött. A gazdaság egészében a nagyobb súlyt és meghatározó teljesítményt mindenekelőtt a *kettős könyvvitelt* folytató cégek képviselik. Ezeknek száma valamivel több, mint a cégek 50%-a, azaz pontosan 145 043 vállalkozás.

#### A vállalkozások számának alakulása Magyarországon (1998–2000)

Megnevezés	1998	1999		2000	
	db	db	Bázis % -ában	db	Bázis % -ában
Egyszeres könyvvitelt	124 598	128 075	102,79	138 155	110,88
Kettős könyvvitelt	130 835	134 360	102,69	145 043	110,86
Összesen	255 433	262 435	102,73	283 198	110,87

#### A magyar tulajdonú (külföldi tulajdon <=25%) cégek aránya (1998–2000)

Megnevezés	1998	1999		2000	
	db	db	Bázis % -ában	db	Bázis % -ában
Egyszeres könyvvitelt	110 527	116 086	105,02	126 226	114,20
Kettős könyvvitelt	108 841	113 088	103,90	123 342	113,32
Összesen	219 368	229 147	104,46	249 568	113,76
Külföldi többségű tulajdonú	36 065	33 288	92,30	33 630	93,25

A cégek száma *egyenletesen növekedett*. 2000-ben valamivel erőteljesebb volt a növekedés 1999-hez viszonyítva mint korábban, hiszen 99-ről 2000-re csaknem 8%-kal nőtt az újonnan alapított cégek száma, illetve a Magyarországon bejegyzett cégek állománya.

A Magyarországon bejegyzett cégek többsége – pontosan 88,13%-a – 100%-ban vagy többségben magyar tulajdonban van. Az egyszeres könyvvitelt folytató cégeknél még kevesebb a külföldiek aránya, összességében csak 8,6%, azaz 11 929 külföldi többségi tulajdonban lévő egyszeres könyvvitelt folytató cég található.

A 2. táblázatból az is látható, hogy addig, amíg a magyar tulajdonú cégek száma növekedett, a külföldieké stagnált, illetve csökkent. Az elmúlt három év során tehát a magyar cégeknek nemcsak a száma, hanem a gazdaságon belüli szám szerinti aránya is nőtt, hiszen 1998-ban még „csak” 85,88% volt, és ez közel 3%-kal emelkedett három év alatt.

Ha csak a magyar cégeket viszonyítjuk önmagukhoz, akkor a növekedés 13%-os volt, ezen belül az egyszeres könyvvitelt folytató cégek száma valamivel nagyobb arányban gyarapodott, mint a kettős könyvvitelt folytatóké.

A magyar tulajdonú cégek többsége *belföldi magánszemélyek* többségi tulajdonában van és ez a tulajdonostípus nőtt három év leforgása során a legnagyobb mértékben, 15,4%-kal. A belföldi magánszemélyi tulajdont követi a *belföldi társasági tulajdon*, ahol azonban már nem nőtt, hanem valamivel csökkent a cégek száma. A visszaesés a legerőteljesebb a *belföldi pénzügyi* tulajdonban lévő cégek esetében volt, de hasonlóképpen erőteljesen csökkent a *szövetkezeti* tulajdonú cégek és az *egyéb* tulajdonban lévő cégek aránya és száma is. Az *állami- és önkormányzati*

#### 1. táblázat



A magyar többségi tulajdonú cégek tulajdonos  
típus szerinti megoszlása 2000-ben

Megnevezés	db	Megoszlás	Változás %-a 1998-hoz képest
Ahol a jegyzett tőke több mint 50%-a:			
• belföldi magánszemély	228190	91,4	115,4
• belföldi társaság	17977	7,2	98,8
• belföldi pénzüintézet	110	–	72,3
• szövetkezet	1267	–	92,0
• állam	641	–	105,8
• önkormányzat	1103	–	103,6
• egyéb tulajdonban van	720	–	93,6

tulajdonú cégek száma növekedett a három év során, ugyanakkor ezeknek a cégeknek a gazdaságon belüli súlya rendkívül csekély.

A jegyzett tőke alakulása a gazdaságban

A nemzetgazdaság egészében a cégek által jegyzett tőke mértéke 2000-re 9611,6 Mrd forint volt. Az elmúlt három év alatt, azaz 1998 és 2000 között, rendkívül impozánsan növekedett a jegyzett tőke állománya. Számszerűen 150,14%-os, azaz valamivel több, mint másfélszeres volt a jegyzett tőke növekedése. Ez még korrigált áron, tehát az infláció figyelembe vételével is rendkívüli növekedés, hiszen korrigálva is meghaladja a 20%-ot. A növekedés elsősorban a kettős könyvvitellű cégeknél regisztrálható, amúgy is ezek a cégek adják a jegyzett tőke 99,6%-át.

A magyar tulajdonú cégek 2000. évi jegyzett tőkéje a gazdaságban jegyzett összértékének közel 40%-a volt.

Amíg három év leforgása alatt a külföldi tulajdonban lévő cégek jegyzett tőkéje több mint duplájára növekedett, a magyar tulajdonú cégek jegyzett tőkéje, kevesebb mint 10%-kal tudott csak gyarapodni. Ez a 10% három év alatt gyakorlatilag csökkenést jelent. Bár a magánszemélyi tulajdon esetében a harminc százalékos növekedés rendkívül pozitív, ez azonban mit sem változtat az előbbieken elmondottakon, hiszen a jegyzett tőkén belül a belföldi magánszemélyek összességében csak 22,6%-ot képviselnek. Ennek az az oka, hogy ezek többségükben „hárommillió forintos cégek”.

A hazai többségű tulajdonú cégek esetében a jegyzett tőke szempontjából a belföldi társasági tulajdonban lévő cégek a jellemzők és ezen a területen a három év alatti növekedés mindössze 9,9%-os volt.

3. táblázat Ezzel egyidejűleg stagnált az állami tulajdonban lévő cégek jegyzett tőkéje is, és erősen csökkent a más belföldi tulajdonban lévő cégek jegyzett tőkéje.

1998-ban a jegyzett tőke szempontjából a hazai tulajdon aránya még 54,8%-os volt, tehát azt lehet mondani, hogy a Magyarországon bejegyzett cégek többségét a hazai tulajdon alkotta. Az, hogy ez az arány 2000-re megváltozott, nem valamilyen drasztikus tőkekivonás vagy a hazai cégek leépülésének a következménye, hanem egyértelműen annak az intenzív külföldi működőtőke-beáramlásnak

köszönhető, amelynek eredményeként a magyar gazdaság vállalatainál jegyzett összérték a külföldi tulajdon felé billent el.

Mindezek a folyamatok még inkább tetten érhetők a gazdaságban akkor, ha a ténylegesen működő vagyont sokkal jobban kifejező saját tőke mértékének változásait elemezzük. A 2000-es év végére a gazdaságban lekötött és működő saját tőke értéke már 17 285 Mrd forintra rúgott. Ez az 1998-as értéknek közel kétszerese, azaz itt 187,2%-os növekedést regisztrálhatunk. Ez a saját tőke egyébként mennyiségében a gazdaságban jegyzett összértékének is a duplája.

A gazdaságban működő teljes saját tőkének a 36%-át birtokolják a magyar cégek. Ez az összeg 6238 Mrd forintra rúg. A saját tőke esetében tehát még inkább tanúi lehetünk annak, hogy a gazdaság egészében a magyar cégek aránya a korábbi mintegy 50%-ról már alig valamivel több, mint egyharmados részesedésre csökkent. Három év leforgása alatt a hazai tulajdonú cégek saját tőkéje 32,8%-kal növekedett. Mindez egyben azt is jelenti, hogy eközben a külföldi tulajdonú cégek saját tőkéjének növekedése 2,5-szeres volt, azaz pontosan 242,5%.

Megállapítható, hogy Magyarországon a külföldi tulajdonban lévő cégek mind a jegyzett tőke, mind a saját tőke szempontjából sokkal nagyobb arányt képviselnek, mint a magyar tulajdonú cégek. Ráadásul ez nemcsak egy adott állapotot tükröz, hanem olyan tendenciára utal, amely annak ellenére, hogy ezen a téren a magyar cégek is növekednek, ollónytást mutat. Ennek oka, hogy a külföldiek növekedése – és ennek megfelelően az országban tapasztalható átlagos növekedés is – lényegesen meghaladja a tisztán magyar tulajdonú cégek által realizált fejlődést. Ha ez a tendencia



használékppen folytatódik az elkövetkező években, vagyis a külföldi cégek jegyzett és saját tőkéjének növekedése meghaladja a magyar tulajdonú cégekét, akkor az EU csatlakozás időpontjára, azaz 2004-re a gazdaságon belül a magyar többségi tulajdonú cégek a jegyzett tőkéből már csak 28%-ban, a saját tőkéből pedig mindössze 25,6%-ban fognak részesedni.

Ez a tény és tendencia egyértelműen arra utal, hogy egyrészt a gazdaságba történő befektetések és a gazdaság tőkével történő ellátása ma még mindig jobb üzletnek tűnik a külföldi befektetők számára, mint a magyaroknak. Másrészt pedig mindebből arra is következtetünk, hogy amíg a különféle akciók, figyelemfelkeltések vagy tényközlések vonzóvá tudják tenni a magyar gazdaságot a külföldinek, a magyar befektetők számára – több okból – ez még kevés.

#### A nettó árbevétel és az export alakulása

A magyar nemzetgazdaság egészében a működő és adóbevallást készítő cégek 33 557,5 Mrd forint értékű nettó árbevételt realizáltak 2000-ben. Ez az összeg 1998-hoz viszonyítva 130%-os növekedést mutat. Az említett nettó árbevétel 96,8%-át a kettős könyvvitelt folytató cégek produkálták.

A hazai tulajdonban lévő cégek ebből az árbevételből csaknem 50%-kal, pontosabban 49,8%-kal részesültek. Ez az adat lényegesen kedvezőbb, mint amit akár a jegyzett, akár a saját tőkéből képviselt arányuk indokolna.

Ugyanakkor a hazai tulajdonú cégek részesedése három éve a jelenleginél magasabb, azaz 51,6%-os volt. Ez egyben arra is utal, hogy a nettó árbevételből való részesedés csökkenése tulajdonképpen nem volt számottevő, mindössze 1,8%-ra rúgott. Figyelemre

méltó az az adat, mely szerint, ha a hazai cégek nettó árbevételét a tulajdon típus szerint vizsgáljuk, akkor ezen belül egyre meghatározóbb szereppel képviseltetik magukat a belföldi magánszemélyek tulajdonában lévő cégek, hiszen ezek összességében 9829 Mrd forint nettó árbevételt értek el. Követi őket a belföldi társasági tulajdonú és az állami tulajdonú cégek nettó árbevétele.

Nem ennyire kedvező a kép a belföldi tulajdonú cégek exportja tekintetében. (4. táblázat)

Az export a nettó árbevételhez hasonlóan a gazdaság egészében szintén jelentősen – több mint másfélszeresen – növekedett az elmúlt három évben. A hazai cégek exportja is számottevően – 1998-hoz viszonyítva 140,4%-ra – emelkedett. A növekedés a hazai cégek esetében tulajdonképpen csak a 2000. évben gyorsult fel. Ekkor sokkal intenzívebb volt, mint 1999-ben, 1998-hoz viszonyítva.

A teljes magyar exportnak a hazai tulajdonban lévő cégek mindössze 21,3%-át bonyolítják le. Ráadásul ez az arány a három évvel ezelőtti arányhoz képest még valamivel csökkent is. Mindez arra utal, hogy a magyar tulajdonú vagy magyar többségi tulajdonú cégek jellemzően a belső piacra dolgoznak, a külpiacon ritkábban jelennek meg. Mindez tetten érhető abban is, hogy ezeknek a cégeknek az exportja kevesebb, mint a nettó árbevételük 10%-a. Ezzel szemben a külföldi tulajdonú cégek esetében a teljes nettó árbevételnek több mint egyharmada, azaz pontosan 35,5%-a kerül külső piacon értékesítésre.

#### Foglalkoztatás és bérköltség

A 2000. évre a gazdaság egészében működő 283 198 db vállalkozás mindösszesen 2 214 026 főt fog-

4. táblázat

#### Az export alakulása a gazdaság egészében és a hazai tulajdonú vállalkozásoknál

(1998–2000)

1998=100%

Megnevezés	1998	1999		2000	
	Mrd Ft	Mrd Ft	Bázis %-ában	Mrd Ft	Bázis %-ában
Nemzetgazdaság összesen	4975,7	5990,3	120,4	7594,2	152,6
Ebből magyar tulajdonú cégek	1152,2	1184,3	102,8	1617,3	140,4
A magyar tulajdonúak részesedése %	23,1	19,8	–	21,3	–
Az export aránya a nettó árbevételben:					
• hazaiaknál	9,2	8,6	–	9,6	–
• külföldieknél	32,7	31,9	–	35,5	–



lalkoztatott. Ebből a 249 568 db magyar cég összesen 1 598 112 fővel részesedett. Az egyszeres könyvviteli cégeknél mindösszesen csak 185 310 ember talált munkát, mely az összes foglalkoztatottnak a többi mutatóhoz képest még mindig nagyobb arányát, azaz 8,3%-át jelenti.

A foglalkoztatási arány a gazdaságban gyakorlatilag nem változik, a foglalkoztatottak számának minimális növekedése mellett (2,1% három év alatt), a magyar cégek foglalkoztatásban történő részesedése általában 72% körüli. Mindezek következtében az is megállapítható, hogy a vállalati átlagos létszám 2000-ben 7,8 fő/vállalat volt. Ugyanakkor a magyar cégeknél – annak ellenére, hogy e cégek alkalmazzák a foglalkoztatottak 72%-ot – a foglalkoztatottak átlagos száma alacsonyabb, azaz 6,4 fő/cég. Mivel 1998-ban ez a mutató még 7,15 fő volt, megállapítható, hogy a magyar cégek esetében tovább csökken az egy cégen belüli átlagos foglalkoztatotti létszám. Más megfogalmazásban megállapítható, hogy az elmúlt három év során a céggyarapodás intenzívebb volt, mint az ezeknél a cégeknél foglalkoztatott létszám gyarapodása.

Érdekes képet mutat a társadalombiztosítási befizetések nélkül számított éves bérköltségek alakulása is. (5. táblázat)

A nemzetgazdaság egészében közel egy millió forintra tehető az egy foglalkoztatottra jutó éves bér. A külföldiekénél a 2000. évben az egy főre jutó bérköltség 1 492 000 forint/fő volt. Ez az összeg gyakorlatilag a hazai tulajdonban lévő cégek egy főre jutó éves bérköltségének a kétszerese. Már önmagában ebből az adatból is több következtetés vonható le. Mindenekelőtt az, hogy – ahogyan már tíz évvel ezelőtt és azóta is – a külföldi tulajdonban lévő vállalatok ugyanazért a

munkáért általában több bért hajlandók fizetni. Kikövetkeztethető azonban ebből a rendkívül nagymértékű különbségből az is, hogy a különösen nagy létszámmal működő, és külföldi tulajdonban lévő cégek ritkán élnek azokkal a jogszabályok adta lehetőségekkel, amelyek lehetővé teszik, hogy minimál, vagy minimális bérekkel foglalkoztassanak embereket és közben más megoldásokat találjanak azok céghez történő kötésére és ösztönzésére. A magyar tulajdonban lévő cégeknél megállapítható a minimálbér értéke körüli foglalkoztatás, és az is feltételezhető, hogy az egyéb módokon történő kompenzáció szinte általánossá vált.

Megítélésünk szerint tehát ez a feltételezhető oka annak, miszerint pillanatnyilag Magyarországon az egy főre jutó éves bérköltség a külföldi tulajdonú cégeknél a hazai cégeknél tapasztaltak a kétszerese.

Az is megállapítható, hogy három év leforgása alatt a kifizetett bérköltség mind a gazdaság egészében, mind a magyar tulajdonú cégeknél jelentősen növekedett. A növekedés mintegy 30%-os volt. Ugyanakkor – ahogy a többi mutató esetében – itt is – bár kisebb arányban – érzékelhető, hogy a gazdaság egészében tapasztalható átlagos növekedés meghaladta a tisztán magyar tulajdonban lévő cégeknél realizált növekedést. Ez itt is arra utal, hogy a különbségek a magyar és külföldi tulajdonú cégek között e tekintetben sem csökkennek, inkább növekednek.

#### Eredményesség és nyereség-felhasználás

Az ún. finn gazdasági csoda magyarázata és a finn gazdaságpolitika fő célja hosszú évek óta, hogy „legyenek az országban virágzó, nyereséges vállalkozások”. Magyarországon – bár magyar gazdasági csodáról talán még nem beszélhetünk – egyértelműen meg-

5. táblázat

#### A bérköltség alakulása 1998–2000 között

(TB nélkül)

1998=100%

Megnevezés	1998	1999		2000	
	Érték	Érték	Bázis % -ában	Érték	Bázis % -ában
Összes bérköltség a nemzetgazdaságban (Mrd Ft):	1596,8	1840,1	115,2	2120,5	132,8
Egy foglalkoztatottra jutó bérköltség a nemzetgazdaságban (millió Ft):	0,736	0,851	115,6	0,996	135,3
Összes bérköltség a magyar cégeknél (Mrd Ft):	923,4	1052,1	113,9	1201,5	130,1
Egy foglalkoztatottra jutó bérköltség a magyar cégeknél (millió Ft)	0,588	0,671	114,1	0,752	127,9



állapítható, hogy az itt működő cégeknek közel kétharmada tartósan nyereséges. Az általuk a 2000. évben létrehozott összes nyereség értéke 2361,6 Mrd forint volt. Abban az esetben is, ha a veszteséges cégek által „produkált” veszteséget levonjuk, 1602 Mrd forint eredményszaldót mutathatunk ki 2000-ben. Ráadásul mindehhez hozzá kell tennünk, hogy – amint az a cégek számáról adott kimutatásból érzékelhető – a 2000. évben (de már 1999-ben is) sok új cég alakult és mint az sejthető, az újonnan alakuló cégek az első években még csak ritkán nyereségesek.

Még az előbbieknél is kedvezőbb képet mutat a dinamika. A gazdaság egészében három év leforgása alatt a nyereség közel 40%-kal növekedett, és ezzel egyidejűleg a nyereséges cégek száma is 32%-kal nőtt. Ennek megfelelően a veszteség mértéke folyamatosan csökken, 2000-re az 1998-asnak csak 96,3%-a keletkezett, és mindez annak ellenére, hogy a vizsgált időszak alatt a veszteséges cégek számban 15%-kal növekedtek. Ez tehát azt is jelenti, hogy bár a veszteségesen működő cégek száma nem, a létrehozott veszteség mértéke viszont jelentősen csökkent.

Mindez tetten érhető az eredményszaldó javulásán is, mely három év alatt 175,7%-os növekedést mutat. Ez igen kedvező szám a gazdaság egészére vonatkoztatva, hiszen a hatékonyság és eredményesség csakúgy, mint a tényleges teljesítmény elsősorban a nyereségen mérhető le.

E területen a magyar tulajdonú cégek „utolérték” a külföldi tulajdonúakat. A 2000. évben megtermelt nyereség a magyar cégek esetében 912 818 millió forint volt, azaz ezeknél a cégeknél jött létre az összes nyereség 38,6%-a. Ugyanakkor azt is meg kell jegyeznünk,

hogy a nyereség megtermelése tekintetében a három év alatt produkált fejlődés csaknem elérte a külföldi tulajdonú cégeknél regisztráltat, azaz közel 40%-os (addig, amíg a gazdaság egészében három év alatt a nyereség 38,9%-kal nőtt, a magyar tulajdonú cégek esetében ez a fejlődés 37,8%-os volt).

A nyereséges cégek száma mindkét területen, tehát mind a külföldi, mind a hazai cégek esetében csaknem azonos mértékben növekedett.

Lényegesen kedvezőbb képet mutat a magyar tulajdonú cégek állapota a veszteségek csökkentése esetében. Addig, amíg a külföldi tulajdonban lévő stagnálást mutatva közel ugyanannyi veszteséget termeltek 2000-ben, mint 1998-ban, a hazai tulajdonban lévő cégek vesztesége a három év során 30%-kal csökkent.

Bár az elmúlt három évben a kifizetett osztalék is növekedett mind a magyar, mind a külföldi tulajdonú cégek esetében, megállapítható, hogy e téren a magyar cégek „lekörözték” a külföldieket. Addig, amíg a külföldi cégek az osztalék-kifizetés esetében mértékletesebb magatartást tanúsítottak – hiszen az 1998. évi osztaléknak mindössze 115%-át vitték haza –, a magyar cégek 38,6%-kal több osztalékot fizettek 2000-ben, mint 1998-ban.

### Hatékonyság

A magyar gazdaságban működő cégek teljesítményét és hatékonyságát elsődlegesen úgy próbáltuk meghatározni, hogy az egy foglalkoztatottra jutó nettó árbevételt, exportot mint teljesítményt, illetve az egy foglalkoztatottra jutó nyereséget, pontosabban nyereségszaldót mint hatékonyság mutatót vettünk figyelembe. Mindezek alapján megállapítható, hogy telje-

6. táblázat

A hatékonyság alakulása 1998–2000 között

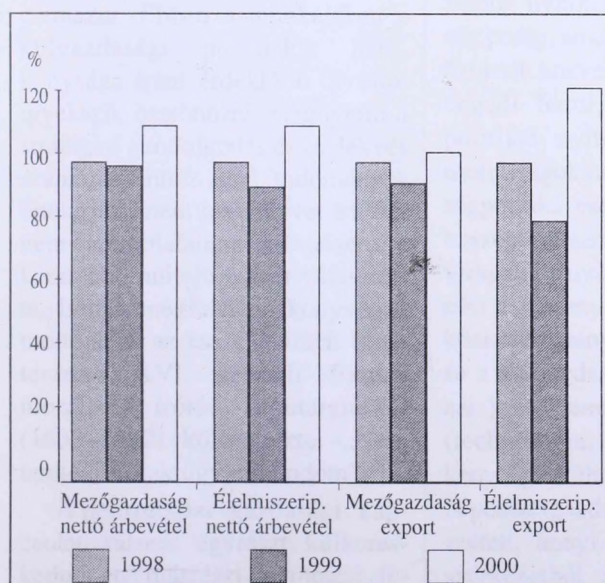
Megnevezés	1998	1999		2000	
	M Ft	M Ft	Bázis %-ában	M Ft	Bázis %-ában
Az egy foglalkoztatottra jutó nettó árbevétel					
• a gazdaság egészében	11,1	12,8	115,3	15,2	136,9
• a magyar cégeknél	7,9	8,8	111,4	10,5	132,9
Az egy foglalkoztatottra jutó export árbevétel					
• a gazdaság egészében	2,29	2,77	120,9	3,43	149,8
• a magyar cégeknél	0,73	0,76	104,1	1,01	138,3
Az egy foglalkoztatottra jutó nyereségszaldó					
• a gazdaság egészében	0,42	0,57	135,7	0,72	171,4
• a magyar cégeknél	0,10	0,29	290,0	0,35	350,0



sítmény és hatékonyság tekintetében a magyar tulajdonú cégek a külföldiektől jelentősen elmaradnak. Sem az egy foglalkoztatottra jutó nettó árbevétel, sem annak változásai nem utalnak arra, hogy az a különbség, amely hosszú évek óta érzékelhető az egy foglalkoztatottra jutó nettó árbevétel mértékében a hazai és külföldi tulajdonú cégek között, csökkenne. Három év alatt, a gazdaság egészében, az egy foglalkoztatottra jutó nettó árbevétel 37%-kal növekedett. Ezzel szemben a hazai cégeknél egy foglalkoztatottra jutó nettó árbevétel csak 33%-kal. Ennek következtében 2000-re „elértük”, hogy a magyar nemzetgazdaság egészében az egy foglalkoztatottra jutó átlagos nettó árbevétel a hazai tulajdonú cégek nettó árbevételének másfélszerese.

Az előbbieknél még komolyabb teljesítmény lemaradást észleltünk akkor, amikor az egy foglalkoztatottra jutó export árbevételt vizsgáltuk. A különbség nemcsak abban érhető tetten, hogy a magyar tulajdonú cégek egy főre jutó nettó árbevétele lényegesen alacsonyabb mint a külföldieké, hanem abban is, hogy addig, amíg e téren a gazdaság egészében egy rendkívül intenzív, mintegy másfélszeres növekedést lehetett tapasztalni, a magyar tulajdonú cégek esetében az egy főre jutó export három év alatt csak 38%-kal növekedett. A növekedés tehát elsősorban a külföldi tulajdonú cégeknek volt köszönhető. Ennek egyenes eredményeként 2000-re a külföldi tulajdonú cégek exportteljesítménye már több mint háromszorosa a magyar átlagnak.

Az egy foglalkoztatottra jutó nyereség tekintetében a magyar tulajdonú cégeknél a színvonal szintén alacsonyabb, kb. fele az országos átlagnak.



## Összefoglaló megjegyzések

- A magyar tulajdonú cégek az elmúlt három évben minden tekintetben *növekedést értek el*. Ez csaknem valamennyi vizsgált mutató esetében érzékelhető volt, és átlagosan mintegy évi 10% körüli bővülésre utal.
- A fejlődés tetten érhető a magyar tulajdonú cégek számában és az itt foglalkoztatott létszám növekedésében csakúgy, mint a nettó árbevétel vagy akár az export alakulásában. Három év alatt közel 14%-kal, 249 568-ra nőtt a számuk és ezzel a hazai cégek szám szerinti aránya 88,13%. E cégeknél talál munkát a foglalkoztatottak több, mint 72%-a. A magyar cégek a vizsgált időszak alatt 34%-os nettó árbevétel és 40,4%-os exportbővülést könyvelhettek el.
- Hasonlóképpen *pozitív változások* történtek az egyes *hatékonysági mutatóknál* is. Különösen a nyereségtömeg, illetve a nyereséges magyar cégek száma növekedett jelentősen. További pozitívum, hogy a veszteséges cégek által produkált veszteség mértéke messze elmaradt attól a mértéktől, amelyet a veszteséges cégek 1998-ban produkáltak. A nyereségtömeg növekedése 137,8% volt 1998-hoz viszonyítva. A veszteség mértéke közel 30%-kal csökkent a hazai cégek esetében.
- Mindezek eredményeként a hazai tulajdonú cégeknél *nőttek a bérek, az osztalék-kifizetések* és jelentősen megnövekedett a *beruházások* záró állománya is. Az előbbi esetében több, mint 199 Mrd Ft-ot fizettek ki 2000-ben, és ez 38,6%-kal haladta meg a korábbi értéket. Csaknem ilyen arányban növekedett a beruházások záró állománya is. Ennek értéke 384,5 Mrd Ft volt.
- Egyes területeken további pozitívumokról lehet beszámolni. Így például érzékelhető, hogy a *járműipar* (közúti és egyéb járműgyártás), valamint a *textil- és ruházati ipar* cégei igyekeznek „felőzni” a Magyarországra települt külföldi tulajdonban lévő cégekhez. Megfelelő teljesítményükkel azok méltó partnereivé, esetenként beszállítóivá tudnak válni. Kiegyensúlyozott fejlődésük mind erre utal.
- Öröndetes, hogy a túlsúlyban magyar tulajdonú cégek által vezérelt szakmákban, így elsősorban a *szoftver* (számítógép), valamint az *építőipar és a gazdasági szolgáltatások* esetében az elmúlt három év alatti fejlődés közel másfélszeres. Ez a fejlődés nemcsak a teljesítményre, hanem a hatékonyság növekedésére is vonatkozik.
- Ugyanakkor változatlanul és *egyre nehezebb* helyzetben vannak a *mezőgazdasági, oktatási, egészség-*



ségügyi területen működő cégek. Különösen az agrárszektor helyzete aggasztó, ahol szinte semmilyen mutató esetében sem lehet kedvező változásról számot adni.

- A hazai tulajdonú cégek – az általuk *produkált fejlődés* ellenére – sajnálatos módon *nem tudtak lépést* tartani a külföldi tulajdonban lévő magyarországi cégekkel. Nyilvánvalóvá vált, hogy a magyar gazdaság egészében megvalósuló fejlődés elsődleges motorja azoknak a vállalatoknak a teljesítményéből fakad, amelyeket az elmúlt tíz év során külföldi tulajdonosok hoztak létre Magyarországon.
- Mindezek egyenes következményeként a *hazai tulajdonú cégek növekedése szinte sehol és semmilyen szakmában nem tudta elérni a gazdaság egészének átlagos fejlődését*. Amíg a gazdaság egészében a *nettó árbevétel* 39%-kal nőtt, ettől az értéktől a hazaiak átlaga 5%-kal maradt el. Az *export* esetében az elmaradás még jelentősebb (több, mint 12%-os), mivel a nemzetgazdaság egésze 152,6%-os növekedést produkált.

A 2000. év végére a gazdaságban lekötött és működő *saját tőke* értéke már 17 285 Mrd Ft-ra rúgott. Ez az 1998-as értéknek közel kétszerese. A saját tőke mértéke egyébként már eléri a jegyzett tőke kétszeresét. A hazai cégek ennek a tőkének csak 36%-át birtokolják. Ez a részesedés három esztendeje még mintegy 50%-os volt.

- Ennek következtében tovább *csökkent a súlya a magyar többségi tulajdonú cégeknek* a gazdaság egészen belül- és napjainkra átlagosan ez az arány – mármint a hazai és külföldi többségi tulajdonú cégek gazdaságon belüli súlyának aránya – az egyharmad-kétharmad körül mozog.
- Az átlagosnál nagyobb a különbség az *exportból történő részesedés* esetében, ahol a hazai tulajdonú cégek az összexportnak mindössze alig több mint 20%-át tudják produkálni.
- Mivel az *eltérő fejlődési ütem tendenciózusan* érvényesül – és bár kisebb mértékben, de tetten érhető a nyereség visszaforgatás, illetve további befektetések, beruházások tekintetében csakúgy, mint a teljesítmény és hatékonyság különbségeknél –, fennáll a veszélye annak, hogy a hazai tulajdonban lévő cégek gazdaságunk egészében egyre kisebb súlyt fognak képviselni és annak egy-két, elsősorban hazai piacra vonatkozó, versenykímélt területre húzódnak vissza.
- Bár meggyőződésünk szerint a tulajdonosi struktúra és még inkább a nemzeti hovatartozás nem befolyásolja egyértelműen és közvetlenül a gazdasági teljesítőképességet, a hazai tulajdon (és hazai befektetések) magyar gazdaságból történő kiszorulása jelentős veszélyeket hordoz. Mindezek a folyamatok egyre inkább indokolttá teszik azoknak a megfontolásoknak az érvényesítését, amelyek fokozottabb mértékben igyekeznek támogatást nyújtani a hazai befektetőknek.